

I když nelze dosud nic definitivního předvídati o konkrétních úpravách a prostředcích, jichž bude k budoucí úpravě evropského hospodářství ve velkých prostorech používáno, rýsuje se již z toho, co bylo shora uvedeno, možnost, aby od řízeného hospodářství státního bylo postupně přikročeno k plánovitému hospodářství mezinárodnímu.

ING. ANTONÍN ŠOUREK.

MĚNOVÁ NOVELA.

Včlenění Čech a Moravy do celního území Velkoněmecké říše dnem 1. října 1940 je zároveň též významným mezníkem v nové historii našich zemí, třebaže do určité míry mezníkem formálního rázu. Formálním proto, že k měnovému aktu, jímž byla hodnota protektorátní koruny uvedena v přímý poměr k říšské marce i ve vnějším měnovém úseku, byl dán předpoklad vlastně již v březnu 1939, takže novela, jež nabyla účinnosti 1. října t. r., byla pouze dokončením úpravy z března 1939.

V článku 10. výnosu Vůdce a říšského kancléře ze dne 16. března 1939, č. 75 Sb. bylo totiž stanoveno, že zákonným platidlem stává se vedle marky v Čechách a na Moravě až na další koruna a že poměr obou měn navzájem určí říšská vláda. Říšským nařízením ze dne 21. března 1939 byla pak tato směnná relace stanovena pro vnitřní směnný styk v poměru $1 \text{ K} = 10 \text{ Rpf.}$, což je totéž jako $10 \text{ K} = 1 \text{ RM.}$

Proto vládní nařízení ze dne 28. září 1940, č. 321 Sb. o nové úpravě měny, pokud v § 1 stanoví, že se hodnota koruny určuje jednou desetinou říšské marky, je již jen důsledkem měnových opatření podle březnového státoprávního výnosu.

Tehdy byl měnový stav následující: Mezi říšskou markou a korunou bylo provedeno měnové sečlenění na podkladě desetinné soustavy, a to ve vnitřním směnném styku. Desetinná soustava byla zvolena proto, aby byla zajištěna snadná oběživost a vzájemná přepočítatelnost obou měnových jednotek v Protektorátě a aby se též vystihl lépe poměr cenových hladin v obou splývajících oblastech, než kdyby byla bývala volena za vzájemný přepočítací poměr relace obou měn podle jich zlatého obsahu ($1 \text{ RM} = 358,423 \text{ mg}$, $1 \text{ K} = 31,21 \text{ mg}$).

Ve vnějším styku zůstaly však tehdy obě měny samostatnými měnovými soustavami a na zahraničních bursách vykazovaly od sebe odlišné kursové pohyby.

Měnové sečlenění se tedy omezilo po loňské březnové státoprávní změně pouze na vnitřní směnný styk. Úplné i vnější sečlenění obou měn rozhodla se tehdy říšská vláda odložit, až by se po potřebném časovém odstupu mohly oba hospodářské, od sebe přece jen odlišné celky tak dalece sblížit i ve věcném úseku hospodářství, aby s doděláním měnové úpravy nevznikly zbytečné hospodářské ztráty a potíže.

Celní spojení sblízuje totiž Čechy a Moravu s ostatním německým říšským územím v daleko větší míře, než tomu bylo po zřízení Protektorátu, třebaže autonomie zaručená Protektorátu Vůdcovým březnovým výnosem chrání dostatečně jeho odlišné hospodářské zna-

ky, pokud je to v zájmu celoříšským. Z celního spojení vyplývá přirozeně i sjednocení měnové. Než se mohlo však přikročit i ke vnějšímu sečlenění obou měn, bylo třeba rozřešiti některé hospodářské předpoklady. Bylo zejména třeba připravit m. j. 1. dostatečné cenové přizpůsobení obou hladin hospodářských čísel, 2. upravit zahraniční směnu zboží se zřetelem na příští celní spojení, 3. sjednat ve vnitřním styku potřebnou hráz nežádoucímu přelivu zboží, a 4. vybudovati podle německých říšských zásad a v rozsahu, jak tomu je v Říši, clearingovou síť platebního styku s cizinou a aspoň v nejnezbytnějších bodech přizpůsobiti protektorátní devisové právo Říši.

V době 1½ roku byly tyto chybějící předpoklady postupně sjednávány, jak v jiných částech tohoto čísla Obzoru je blíže označeno. Mimo to též v mezinárodní směně zboží při nynějším nedostatku zboží na světových trzích lze lépe překlenouti určité exportní kalkulační potíže, jež vznikají z nahodnocení koruny.

A tak 1. říjnem 1940 byla provedena zákonně definitivní hodnota korunové měnové jednotky i ve vnějším styku na desetinné soustavě přímo podle měnového obsahu říšské marky. Vyjádřeno zlatem zvětšil se obsah drahého kovu v protektorátní koruně z dosavadních 31'21 mg ryzího zlata (podle vl. nař. 262 a 263/1936 Sb.) na 35'8423 mg ryzího zlata, což je právě jedna desetina zlatého obsahu marky.

Tím zhodnocena byla korunová deviza na zahraničních trzích asi o 14·8%, což samo o sobě je ojedinělým zjevem v měnové historii světa, poněvadž dosud vždy býval určován nový obsah měnové jednotky na nižším množství zlata.

Bylo třeba, aby toto opatření nepostihlo platební styk tuzemsko zahraničím a přes něj celé hospodářství jak co do příštího rozvoje, tak zejména i pokud se týká pohledávek a závazků, jež vznikly před 1. říjnem 1940. Proto vládní nařízení ze dne 28. září 1940 č. 322 Sb. současně zásadně uvedlo v platnost zvláštní vyrovnávací rozdílové řízení pro závazky a pohledávky k cizině, pokud vznikly před 1. říjnem 1940. Nadhodnocením koruny by totiž tito dlužníci nezaslouženě získávali, kdežto věřitelé nezaslouženě zase ztráceli. Vycházelo se z myšlenky, aby dlužníkům byl odebrán do zvláštního fondu tento mimořádně nezasloužený zisk, který by jim připadl, kdyby své závazky, vzniklé před 1. říjnem 1940, uhrazovali po tomto datu devisovým kursem pro ně výhodnějším. Na druhé straně by byli věřitelé pohledávek, vzniklých před 1. říjnem 1940, nespravedlivě utrpěli ztrátu, kdyby je inkasovali po 1. říjnu 1940. I v tomto opatření lze tedy spatřovati organizační soudržnost zdejšího hospodářství, aby z měnového opatření nikdo nejenom nespravedlivě netrpěl, ale také neměl nespravedlivý zisk.

U cedulové banky jakožto hlavní devisové věřitelky vůči cizině z titulu devisových zásob i jakožto držitelky zlatého měnového pokladu vyplynula z tohoto nového vnějšího ohodnocení kursová ztráta ve vykázané výši asi 324 mil. K. Vládní nařízení 321/1940 Sb. pamatovalo i na úhradu této ztráty tím, že ministr financí byl v § 3 cit. novely zmocněn, aby učinil opatření, potřebná k vyrovnání případného rozdílu, který vyplynul z propočtu zásoby zlata a cizozemských

platidel při nové kursové paritě koruny. Výše tohoto kursového rozdílu je zhruba patrna i ze srovnání cedulového stavu z 30. září a 7. října 1940.

V ý k a z y Národní banky pro Čechy a Moravu
(v milionech K)

	k e d n i		
A k t i v a :	30. září 1940	7. října 1940	Rozdíl
Zásoba zlata	1602	1395	— 207*)
Pohledávky v cizině a záso- ba valut	892	775	— 117*)
Jiné hotovosti	1870	1858	— 12
Eskontované směnky	54	48	— 6
Eskontované cenné papíry .	248	320	+ 72
Zápůjčky na cenné papíry .	407	283	— 125
Jiná aktiva	5345	5670	+ 324*)
P a s i v a :			
Akciový kapitál	405	405	—
Reservní fondy a kapitálový fond rezervní	137	137	—
Oběh bankovek	5976	5728	— 248
Žirové pohledávky	969	1310	+ 340
Oběh pokladnič. poukázek .	931	945	+ 14
Jiná pasiva	2001	1825	— 177
K r y t í o b ě ž i v a :			
Zlatá úhrada	31.6%	26.9%	— 4.7%*)

Vnitřní směnný poměr mezi korunou a markou zůstal přirozeně nedotčen novou statkovou interpretací vnější kupní síly korunové měny. Měnová novela dala této skutečnosti ostatně též normativní rámec tím, že vládní nařízení č. 321/1940 Sb. výslovně určuje, že ve vnitřním platebním styku rovná se jedna koruna z doby před 1. říjnem 1940 jedné koruně po tomto datu. Tuto klausuli (1:1) volívaly ostatně i předchozí měnové úpravy v bývalém Československu, aby se jimi zevně vyznačilo, že měnový systém se nemění.

Nově upravené měnové jednotce, jež určena desetinou říšské marky, byla přizpůsobena také cena zlata. Dosud byla koruna vyjádřena obsahem 31.21 mg čistého zlata. Tomu odpovídala nákupní cena zlata u Národní banky v částce 32.041 K za 1 kg čistého kovu. Je-li zlatý obsah říšské marky 358.423 mg a je-li koruna desetinou marky, je zlatý obsah koruny nyní 35.8423 mg. Podle toho snížena byla cena zlata na 27.840 K za 1 kg čistého kovu. Stalo se tak formálně vyhláškou Národní banky uveřejněnou v Úředním listě dne 8. října 1940.

Nové vnější ohodnocení koruny se konečně projevilo i patřičnou kursovou úpravou devisových záznamů na Praž-

*) Položky, v nichž je patrný pohyb účetních hodnot, vzniklý z důsledků měnové novely. Výkaz je zároveň obrazem nebývalé plynulosti peněžního trhu.

s k é b u r s e, počínajíc 1. říjnem 1940, a to tak, že kursy znamenají nyní přesně desetinásobkem záznamů bursy berlínské. Pražská devisová bursa se přizpůsobila burse berlínské i tím, že počet devisových i valutových záznamů v Praze se zvětšil, takže bursa znamená nyní i četné exotické devisy tak jako v Berlinu.

Přehled změn devisových parit koruny vůči hlavním cizím měnám.

Měna:*)	Zlatá parita podle platného měnového zákona v té které zemi vůči K po:				Kurs v K na pražské resp. berlínské burse dne 1. X. 1940
	stabilisaci	devalvaci		revalorisaci	
	v XI. 1929	v II. 1934	v X. 1936	v X. 1940	
Americký dolar**)	33'7513	40'50152	28'47391	24'79392	25'—
Anglická libra**)	164'2527	197'10323	234'61664	204'29455	99'—
Francouzský frank	132'2342	158'68102	132'64979	115'50600	56'05
Holandský zlatý	1.356'6615	1.627'99462	1.937'84043	1.687'39200	1.327'—
Švýcarský frank	651'2395	781'48743	648'83050	567'00054	574'50
Švédská koruna	904'4993	1.085'39921	1.291'97631	1.125'—	595'20
Říšská marka	803'9994	964'79930	1.148'42338	1.000'—	—

S teoretického hlediska je konečně letošní říjnová měnová úprava zajímavá též tím, že počínaje jí budován je ve střední Evropě systém měn suverenní a suzerenní, t. j. měny vedoucí (říšské marky) a měny vedené, místní (protektorátní koruny). Velkoněmecká říše přikročuje tak k měnové organizaci evropského prostoru s německou a italskou měnovou hegemonií, jak se na ní nedávno dohodli vedoucí státníci obou těchto velmocí.

Dr. Ing. MILOŠ HORNA.

CELNÍ JEDNOTA A NAŠE VEŘEJNÉ FINANCE.

Vliv celní unie na státní hospodaření celně sloučených území vyplývá přímo z pojmu tohoto opatření, které je spojením celně-politicky samostatných území v celní území jednotné. Po vytvoření celní unie odpadají cla vybíraná dosud na hranicích mezi dvěma samostatnými územími a celé území dostává vůči cizině společný celní sazebník. Ježto však cla jsou více nebo méně důležitým přírůstkem státní pokladny, znamenají tyto změny první účinek celní unie na státní finance.

Vedle tohoto ryze formálního hlediska vnáší celní unie do státního hospodaření celou řadu otázek jednak svým vlivem na vývoj národního hospodářství, jednak svým přímým působením na daňovou soustavu sloučených celků.

Po vzniku celní unie dostávají se totiž zrušením celní hranice dvě dosud samostatně se vyvíjející hospodářství do úzkého hospodářského styku. Vznikne tu teoreticky volné proudění statků, jež musí vést k vyrovnání cen na trhu statků, kapitálu a práce obou celků. Pohyb hospodářských čísel, který z toho povstane, nezůstane ovšem bez vlivu ani na vývoj státního hospodaření. Zejména se pů-

*) za 100 jednotek příslušné měny;

**) za jednu jednotku příslušné měny.